

Motion till riksdagen 2019/20:3357

av **Jonas Sjöstedt m.fl. (V)**

Ryssland

Innehållsförteckning

1 Förslag till riksdagsbeslut.....	2
2 Inledning.....	3
3 Mänskliga rättigheter och demokrati i Ryssland.....	4
3.1 Demokrati och rättsstatens principer.....	4
3.2 Kvinnors rättigheter.....	5
3.3 Hbtq-personers rättigheter.....	6
3.4 Fackliga rättigheter.....	6
3.5 Civilsamhällets utrymme och MR-försvarears rättigheter.....	7
3.6 Press- och yttrandefrihet.....	9
3.7 Propaganda och trollfabriker.....	10
3.8 Religions- och trosfriheten.....	11
3.9 Urfolk och nationella, etniska och språkliga minoriteter.....	11
4 Rysslands roll i världspolitiken.....	12
4.1 Ukraina.....	12
4.2 Syrien.....	14
4.3 Västra Balkan.....	15
4.4 Baltikum.....	15
4.5 Georgien.....	16
5 Sveriges relationer med Ryssland.....	17
5.1 Politiska relationer.....	17
5.2 Mellanfolkligt utbyte.....	18

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska verka för att stärka respekten för demokrati och rättsstatens principer i Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska verka för att stärka respekten för kvinnors rättigheter i Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska verka för att stärka respekten för hbtq-personers rättigheter i Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska kräva ett omedelbart stopp på de tjetjenska myndigheternas övergrepp mot hbtq-personer och verka för att hbtq-personers rättigheter respekteras fullt ut och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör inkludera värnandet av fackliga rättigheter och arbetstagares rättigheter i resultatstrategin för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge svenska ambassaden i Moskva i uppdrag att bevaka politiskt motiverade rättsprocesser och närvara vid rättegångar mot forskare och aktivister som t.ex. Jurij Dmitrijev och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska verka för att stärka förenings- och mötesfriheten samt civilsamhällets förutsättningar i Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen tydligare bör prioritera värnandet av press- och yttrandefrihet i resultatstrategin för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska verka för att stärka friheten på internet i Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kontakter med den ryska regeringen tydligt bör markera mot de ryska trollfabrikerna och spridandet av propaganda och kräva ett stopp på det statliga stödet till dessa aktiviteter och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska verka för att stärka religions- och trosfriheten i Ryssland och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen som enskilt land såväl som medlem i EU och FN bör verka för att Ryssland respekterar rättigheterna för landets urfolk och nationella, etniska och språkliga minoriteter och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska stå upp för Ukrainas suveränitet och folkrättens principer och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige ska verka för att de krigsförbrytelser som har begåtts under kriget i Syrien utreds av Internationella brottmålsdomstolen (ICC), eller annan lämplig rättskipningsprocess, oavsett vilken gruppering som misstänks ha begått övergreppen och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN bör verka för att de stridande parterna ska respektera folkrätten, upphöra med attacker på civila och tillåta införsel av humanitär hjälp till civilbefolkningen och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i kommande uppdatering av strategin som rör reformsamarbetet med västra Balkan bör prioritera demokrati, mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning, ökad jämlikhet samt klimat- och miljöfrågor och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inom ramen för samarbetet inom Östersjöregionen bör främja såväl förbättrade relationer mellan baltstaterna och Ryssland som relationerna mellan baltiska folkgrupper och ryska minoriteter i Baltikum och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen inom ramen för samarbetet inom Östersjöregionen bör verka för att stärka de baltiska staternas motståndskraft mot ryska påverkansoperationer och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN ska stå upp för Georgiens suveränitet och folkrättens principer och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen i varje form av kontakt med sin ryska motsvarighet ska ta upp landets demokratiska brister, folkrättsbrott och kränkningar av mänskliga rättigheter och tillkännager detta för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sverige som enskilt land såväl som medlem i EU och FN konsekvent ska försvara människorättsförsvarens rättigheter att söka och få finansiering enligt internationella konventioner och tillkännager detta för regeringen.

2 Inledning

Vladimir Putin har nu styrt Ryssland i 20 år. Under hans tid vid makten har landet blivit alltmer odemokratiskt. Under åren efter Sovjetunionens fall fanns ett hopp om ett annat Ryssland men i dag ser vi ett reaktionärt, konservativt och patriarkalt styre som förtrycker oppositionella och människorättsförsvare samt agerar aggressivt mot sina grannländer och spelar en destabiliserande roll i världspolitiken.

I Sverige är tonläget ofta högt när Ryssland debatteras. Landets agerande används som argument för Natomedlemskap och höjda försvarsanslag, men alltför sällan lyfts behovet av stöd till de modiga människorättsförsvare som dagligen hotas av den ryska

regimen. Ryssland är i dag ett säkerhetspolitiskt hot. Först och främst mot alla i Ryssland som motsätter sig regimen eller som inte passar in i det samhälle som Putin vill bygga. För ryska hbtq-personer, feminister, urfolksföreträdare, miljörelser och vänsteraktivister är den egna regimen ett dagligt säkerhetshot. Rysslands imperialistiska politik utgör också ett direkt hot mot befolkningen i flera grannländer. Främst mot Ukraina, Georgien, Moldavien och länderna i Centralasien.

Utvecklingen i världens till ytan största land låter sig inte beskrivas på ett par sidor. I denna motion lyfter Vänsterpartiet upp några av de frågor vi anser vara viktigast i relationen mellan Sverige och Ryssland. Vi vill se en utveckling som ökar de mellanfolkliga kontakterna, t.ex. genom vänortssamarbete. Vi vill också understryka vikten av att öka rörligheten för den ryska befolkningen, inte minst genom lättnader vad gäller visumregler och turism och genom att underlätta för ryska studenter att studera i Sverige. Sverige behöver vara en tydlig och konsekvent röst för demokrati, folkrätten och de mänskliga rättigheterna i relationen med Ryssland.

3 Mänskliga rättigheter och demokrati i Ryssland

Sedan Putin återtog presidentmakten 2012 har regimen fört en politik som allt tydligare främjar konservativa värden, den rysk-ortodoxa tron, bevarandet av viss rysk kultur och patriotism. En rad lagar som syftar till att stärka konservativa, patriarkala och patriotiska värderingar samt begränsa vad regimen ser som skadligt inflytande har antagits. Det är exempelvis numera förbjudet att kränka någons religiösa känslor och att propagera för homosexualitet bland minderåriga (de begrepp som används i lagstiftningen). Flera statliga program för patriotisk fostran av medborgarna har återigen väckts till liv med påkostade militärparader i Moskva.

Putins konservativa linje får stöd av högerextrema krafter som är på frammarsch. Samtidigt som oppositionen tystas har extrema religiöst-patriotiska grupperingar fått ökat inflytande. Med återkommande angrepp mot oppositionella och människorättsförsvarare fungerar dessa grupper som Putins stödtrupper. Även om de går längre i sina anspråk och krav än regimen, förhåller sig myndigheterna passiva till deras aktioner och ser oftast mellan fingrarna. Under Putins tid vid makten har också representanter för säkerhetstjänsten och militären fått större inflytande över beslutsfattandet medan reformförespråkare kraftigt har trängts tillbaka.

3.1 Demokrati och rättsstatens principer

Formellt sett är det fritt fram att bilda politiska partier i Ryssland, men framstående oppositionella politiker får ständigt avslag på sina registreringsansökningar. De ryska valen är oftast fredliga, men valfusk förekommer. Det är särskilt vanligt i de fall då regimens kandidat har en svag ställning. Det finns inga formella hinder för kvinnor och minoriteter att delta i det politiska livet. Kvinnor är dock kraftigt underrepresenterade i politiken, och knappt 16 procent av ledamöterna i duman är kvinnor.

Även om domstolarnas oberoende garanteras i den ryska konstitutionen händer det att domstolar fattar politiskt motiverade beslut i känsliga ärenden. Oppositionsledaren Aleksej Navalnyj har till exempel dömts för flera fall av bedrägeri, i vad han själv menar är politiskt motiverade rättsprocesser med syftet att stoppa honom från att kandi-

dera i val. Ett påstående som har fått stöd från Europadomstolen för mänskliga rättigheter. Rättssäkerheten är låg i vad som betraktas som politiskt motiverade mål. Försvaret får sällan lägga fram sina argument och domstolen dömer enkom baserat på den bevisning som åklagaren lägger fram. Även förundersökningarna kantas av stora rättssäkerhetsbrister. I de övriga rättsprocesserna är rättssäkerheten högre, men ekonomiskt starkare parter har generellt bättre förutsättningar till följd av utbredd korruption.

Dessa brister i demokratin och rättsstatens principer utgör grundläggande hinder för en fungerande opposition och kampen för ett rättvisare och jämlikare Ryssland där mänskliga rättigheter respekteras. Det handlar i första hand om säkerheten och levnadsvillkoren för ryska medborgare, men också för grannländerna och omvärlden. Vänsterpartiet menar att Sverige bör värna dessa principer i alla delar av vår utrikespolitik.

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att stärka respekten för demokrati och rättsstatens principer i Ryssland. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.2 Kvinnors rättigheter

Jämställdhet mellan kvinnor och män finns inskrivet i den ryska konstitutionen. Diskrimineringen av kvinnor är dock utbredd och stereotypa könsroller är djupt rotade. Enligt människorättsorganisationen Center Anna dör uppskattningsvis 7 000–9 000 kvinnor varje år till följd av våld i en nära relation. Vissa organisationer menar att det kan handla om så många som 14 000 kvinnor. Officiella siffror saknas.

År 2016 utsattes över 49 000 kvinnor för våld i nära relationer, enligt officiell statistik. Motsvarande siffra för 2015 var 36 000. Enligt Center Anna polisanmäler endast tio procent av de kvinnor som söker skydd hos organisationer misshandeln. Endast tre procent av alla anmälda fall av våld i nära relationer leder till rättegång. Ryssland saknar lagstiftning om kontakt- eller besöksförbud.

Till följd av bristande kunskap om och förståelse för kvinnors rättigheter samt avsaknaden av ett effektivt system för att hantera kränkningar råder utbredd straffrihet för brott mot kvinnor. År 2017 genomfördes försämringar gällande lagstiftning om våld i hemmet, vilket i praktiken har inneburit en avkriminalisering av våld i hemmet.

Rysslands abortlagstiftning är relativt liberal, men Barnombudsmannen och den rysk-ortodoxa kyrkan vill se ett abortförbud. Något som saknar stöd hos folket.

Kvinnor har generellt sett högre utbildning än män men har i genomsnitt omkring 70 procent av männens lön. Landet utmärker sig för en hög andel kvinnor på ledande företagsbefattningar, medan det fortfarande är få kvinnliga bolagschefer. Inom 456 yrken är kvinnor förbjudna att verka, eftersom dessa anses alltför farliga eller skadliga.

Kränkningar av kvinnors rättigheter är det vanligaste och mest omfattande brottet mot de mänskliga rättigheterna. Sverige är känt som förespråkare för kvinnors rättigheter, regeringens feministiska utrikespolitik har gjort avtryck. Vänsterpartiet menar att vår röst behöver bli ännu starkare i dessa tider när reaktionära och patriarkala krafter är på frammarsch.

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att stärka respekten för kvinnors rättigheter i Ryssland. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.3 Hbtq-personers rättigheter

Rättigheterna för hbtq-personer har varit på tillbakagång i Ryssland under en längre tid. Det viktigaste och mest uppmärksammade exemplet är den lag som förbjuder ”propaganda för icke-traditionella sexuella umgängen” som president Vladimir Putin undertecknade 2013. Lagen motiveras med att den ska ”skydda traditionella familjevärderingar”, och den har lett till en ännu värre stigmatisering och diskriminering av sexuella minoriteter, enligt en dom i Europadomstolen för mänskliga rättigheter från 2017.

Lagen har också lett till ett ökat antal hatbrott mot hbtq-personer, enligt en rapport från Human Rights Watch. Hur många som utsätts i dag är svårt att avgöra, eftersom det finns osäkerhet kring statistiken då många inte vågar anmäla av rädsla för att tvingas komma ut eller för att de inte tror att det kommer att leda till någonting.

För Vänsterpartiet är rätten att uttrycka sin sexualitet och sin könsidentitet på sina egna villkor grundläggande mänskliga rättigheter oavsett var i världen man bor.

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att stärka respekten för hbtq-personers rättigheter i Ryssland. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

På senare år har situationen i delrepubliken Tjetjenien uppmärksammats särskilt, till följd av vågor av ökad repression, vilket beskrivs närmare nedan.

Våren 2017 uppmärksammade den ryska dagstidningen Novaja Gazeta att myndigheterna i den ryska delrepubliken Tjetjenien godtyckligt gripit över hundra män på grund av misstankar om att de var homosexuella. Många av de gripna hade också utsatts för tortyr och åtminstone tre personer hade dödats. Uppgifterna har senare bekräftats av bland andra OSSE:s (Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa) särskilt tillsatta rapportör som också slog fast att de federala ryska myndigheterna inte hade utrett händelserna tillräckligt och att ingen enskild individ hade avkrävts ansvar för delaktighet i övergreppen.

I slutet av december 2018 verkar en ny våg av repression riktad mot hbtq-personer ha inletts. Sedan dess har en kraftig ökning av gripanden av hbtq-personer skett; omkring 40 personer sägs ha gripits och dessa ska ha förts till ett inofficiellt häkte i Argun i Tjetjenien. Minst två av de frihetsberövade ska ha dött till följd av tortyr, enligt uppgifter från flera håll. Hbtq-personer i Tjetjenien lever under konstant svåra förhållanden, men de två ovannämnda omgångarna av upptrappade angrepp bör ses som en intensifiering av repressionen, enligt en rapport från Migrationsverkets Center för landinformation och landanalys inom migrationsområdet (Lifos).

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN kräva ett omedelbart stopp på de tjetjenska myndigheternas övergrepp mot hbtq-personer och verka för att hbtq-personers rättigheter respekteras fullt ut. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.4 Fackliga rättigheter

Världsfacket ITUC rankar i Global Rights Index 142 av världens länder utifrån graden av respekt för de mänskliga rättigheterna i arbetslivet. Länder rankas på en skala där 1 är bäst och 5 sämst. Ryssland graderas till en trea, vilket betyder att det sker regelbundna kränkningar av fackliga rättigheter.

Ryssland har stora problem med osäkra arbetsvillkor samt ojämlik och ojämsställd lönesättning. Andra utmaningar är arbetsvillkor och avskedanden som inte sker i enligt

het med arbets- och hälsolagstiftningen. Det finns också en utbredd uppfattning bland civilsamhällesorganisationer att fackföreningarna i allt större utsträckning tillgodoser arbetsgivarnas behov.

De svaga juridiska fackliga rättigheterna utgör en annan svårighet för den samlade ryska fackföreningsrörelsen. Det är i princip omöjligt att organisera en laglig strejk, vilket gör det svårt att sätta press på arbetsgivarna i förhandlingarna. Det har i sin tur gjort att täckningen av kollektivavtal sjunkit. Det saknas dock för närvarande officiell statistik över hur stor täckningsgraden är.

De inskränkningar av mötesfriheten, föreningsfriheten och friheten på internet som gäller i landet drabbar de fackliga organisationerna på samma sätt som andra delar av civilsamhället och försvårar möjligheterna till facklig organisering.

Under förberedelserna inför vinter-OS i Sotji 2014 dog 70 byggnadsarbetare. Normalt har Sotji 10 000 byggnadsarbetare. Under åren före OS ökade antalet till närmare 100 000. Migranter från Centralasien och Balkan lockades av löften om löner som i många fall aldrig infriades. Vittnesmål om bluffkontrakt, uteblivna löner och bestraffningar mot dem som vågat protestera var vanliga.

Inför fotbolls-VM för herrar 2018 som också hölls i Ryssland omkom minst 21 byggarbetare under byggnadsarbeten inför mästerskapet, enligt det globala byggfacket BWI. Av en rapport från Human Rights Watch – som undersökt villkoren för de arbetare som har byggt de stora sportanläggningarna och hotellen – framgår att migrantarbetare i flera fall inte har fått ut sina löner i tid och har arbetat under mycket dåliga arbetsvillkor. De löner som har betalats ut har dessutom varit mycket låga.

Vänsterpartiet står upp för fackliga rättigheter överallt i världen. Att få organisera sig i fria och oberoende fackföreningar är en grundläggande mänsklig rättighet. I den nuvarande resultatstrategin för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland 2014–2018 nämns varken fackliga eller arbetstagares rättigheter. Denna brist bör regeringen åtgärda när strategin ska förnyas under 2019.

Regeringen bör inkludera värnandet av fackliga och arbetstagares rättigheter i resultatstrategin för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.5 Civilsamhällets utrymme och MR-försvarens rättigheter

Sedan Vladimir Putin återtog presidentposten 2012, efter fyra år som premiärminister, har flera lagar som inskränker föreningars möjligheter att verka fritt antagits. Det mest kända exemplet är troligtvis den så kallade agentlagen som tvingar opinionsbildande organisationer med finansiering från utlandet att registrera sig som ”utländska agenter”. Det innebär att de får en officiell stämpel med mycket negativ klang, i praktiken likställs de med spioner. Hittills har agentlagen i första hand tillämpats mot organisationer som verkar för mänskliga rättigheter (MR). År 2015 registrerades Nordiska ministerrådet i St. Petersburg som utländsk agent av de ryska myndigheterna. Senare samma år följdes registreringen upp med böter. Till följd av händelserna begränsade Nordiska ministerrådet sin verksamhet i St. Petersburg.

Genom en lagändring som genomfördes vid ungefär samma tid breddades också omfattningen av begreppet landsförräderi. Det ledde till att all verksamhet som av myndigheterna bedöms vara ”riktad mot Rysslands säkerhet” kan utgöra grund för åtal. Ytterligare ett exempel på den ökande repressionen mot civilsamhället är den kraftiga inskränkningen av mötesfriheten. Demonstrationer nekas ofta tillstånd och nya lagar

med extremt höga böter för deltagande i demonstrationer har antagits. De demonstrationer som hålls slås ned brutalt och möten upplöses.

För att skapa en illusion av föreningsfrihet och mångfald inom det civila samhället har flera så kallade GONGO:s (statligt styrda civilsamhällesorganisationer, från Government-operated non-governmental organization) bildats av den ryska regimen. Staten har stärkt sitt stöd till dessa organisationer samt organisationer som bedöms som politiskt ofarliga och endast fokuserar på sociala frågor, för att ytterligare ge sken av välvilja och öppenhet.

En strategi som den ryska regimen använder i försöken att kväva oppositionen och människorättsförsvarens kamp är falska anklagelser. En av de mest uppmärksammade politiska fångarna är den tjetjenske människorättsaktivisten Oyub Titijev. Han greps 2018 och dömdes till fyra års fängelse för påstått narkotikainnehav. Självtänkt menar han att narkotikan hade planterats hos honom av polisen. Han släpptes dock i förtid sommaren 2019. Ett annat exempel på denna strategi är den ryske historikern, forskaren och MR-aktivisten Jurij Dmitrijev, som under 30 års tid har kartlagt offren för Stalins terror i Karelen. Många svenska familjer har genom hans verksamhet fått klarhet i försvunna släktingars öden. Dmitrijev har under ett tjugotal år varit verksam i den ansedda MR-organisationen Memorial, som jobbar med forskning kring och publicering av material om Sovjetunionens totalitära historia samt med att övervaka mänskliga rättigheter i dagens Ryssland och i före detta Sovjetstater. Verksamheten som inleddes på 1990-talet har sedan några år tillbaka mött kraftigt motstånd från myndigheterna och Memorial har tillsammans med en lång rad andra organisationer stämplats som utländsk agent. Den 16 december 2016 arresterades Dmitrijev, formellt anklagad för spridande av barnpornografi. Flera experter bedömer anklagelsen som helt politiskt motiverad. De forskare som arbetar med att synliggöra och avslöja stalinismens brott lever under ständigt hot från den ryska statsmakten.

Regimens användning av falska anklagelser och propaganda, riktat mot enskilda forskare och aktivister som betraktas som ett hot mot regimen, behöver synliggöras och motarbetas. Genom att följa och uppmärksamma dessa fall kan omvärlden minska effekterna av denna strategi. Här kan närvaro och uppmärksamhet från utländska ambassader spela en viktig roll. Vänsterpartiet menar att svenska ambassaden bör bevaka politiskt motiverade rättsprocesser mot forskare och aktivister.

Regeringen bör ge svenska ambassaden i Moskva i uppdrag att bevaka politiskt motiverade rättsprocesser och närvara vid rättegångar mot forskare och aktivister som t.ex. Jurij Dmitrijev. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

I rapporten "I Kremls skugga: mord som politisk metod" från Östgruppen beskrivs hur både Putin och den tjetjenske ledaren Ramzan Kadyrov använder mord på politiska motståndare – både i och utanför landets gränser – för att behålla och stärka sin makt samt för att skrämja oppositionella. Morden på Litvinenko, Politovskaja och Magnitskij är de mest kända och uppmärksammade. Flera av de mördade var delaktiga i den utredning som följde på ett antal bombdåd 1999. Den ryska staten har anklagat tjetjenska terrorister för bombdåden, men det finns de som menar att regimen själv har ett ansvar. Det ska också tilläggas att det i flera av de mord som beskrivs inte är helt klarlagt vem som är ansvarig, av förklarliga skäl. Under sommaren 2019 blossade omfattande protester återigen upp i Moskva, trots den stränga lagstiftningen. Protesterna riktades mot vad oppositionen menade var orättvisa utslutningar av oppositionella kandidater från lokalvalet i Moskva som hölls i september 2019. Under flera helger i rad anordnades demonstrationer. Över 1 000 människor uppgavs ha gripits vid en av demonstrationerna.

Polisinsatsen var den största sedan protesterna under 2011 och 2012 enligt Gudrun Persson, forskningsledare på Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI). Redan innan protesterna började greps också flera nyckelpersoner. Bland dem fanns oppositionsledaren Aleksej Navalnyj. Anledningen till att polisen gick så hårt fram mot demonstranterna var den ryska regimens oro över att protesterna skulle sprida sig i denna tid av allt sämre ekonomiska förhållanden för en stor del av landets befolkning. I bakgrunden fanns också en osäkerhet hos den politiska eliten inför parlamentsvalet 2021 och ytterst presidentvalet 2024, då Putins mandatperiod går ut.

De samlade resultaten från lokalvalen innebär ett bakslag för president Vladimir Putin. Hans parti Enade Ryssland tappade stöd och kandidater som stöder andra partier tog hem nästan hälften av platserna i statsduman i Moskva. Detta trots att ett 50-tal oppositionella kandidater inte ställde upp i valet. Samtidigt var valdeltagandet i Moskva lågt; endast omkring 20 procent röstade. Det har också kommit flera rapporter om valfusk.

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att stärka förenings- och mötesfriheten samt civilsamhällets förutsättningar i Ryssland. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.6 Press- och yttrandefrihet

Även press- och yttrandefriheten har inskränkts kraftigt de senaste 15 åren. Massmedier med stor räckvidd är i dag hårt kontrollerade av regimen. Regimens effektiva propagandarbete förser därmed medborgarna med information och budskap som har anpassats efter regimen intressen. Kritiska röster censureras från det offentliga samtalet och oberoende journalister som försöker förmedla en objektiv bild riskerar repressalier. I det pressfrihetsindex som Reportrar utan gränser presenterar årligen hamnade Ryssland på plats 149 av 180 undersökta länder 2019.

Sedan de stora demonstrationerna mot Putin under 2011 och 2012 har den ryska regimen stiftat flera nya lagar som inskränker invånarnas frihet på nätet. Internetoperatörer måste numera lagra sina användares internettrafik och tvingas samarbeta med säkerhetstjänsten. Mängder av hemsidor har blockerats, och det har blivit olagligt att i sociala medier uppmana till deltagande i en demonstration som ännu inte har fått tillstånd.

Våren 2018 kom ett domstolsbeslut som innebar att den i landet populära chatttjänsten Telegram skulle blockeras. Beslutet ledde till stora protester och myndigheterna lyckades aldrig blockera tjänsten. Ett annat misslyckat försök att begränsa friheten på internet från regimen sida var den lag som förbjuder VPN-tunnlar – mjukvara som gör det möjligt att kringgå censuren – då många ryssar fortsätter att använda VPN för att komma åt blockerade hemsidor.

I mars 2019 kom två nya lagar som ger myndigheterna möjlighet att blockera och straffa hemsidor som publicerar falska nyheter eller uppgifter som förolämpar staten, statssymboler eller det ryska samhället. Under våren 2019 dömdes en man till böter för att ha förolämpat presidenten i ett inlägg i sociala medier.

Vänsterpartiet ser med oro på utvecklingen i Ryssland och menar att den kräver ett tydligt agerande från Sveriges sida. Fria medier är en förutsättning för ett demokratiskt samtal där både den politiska och den ekonomiska makten granskas på sakliga grunder.

Regeringen bör tydligare prioritera värnandet av press- och yttrandefrihet i resultatstrategin för Sveriges stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Under våren 2019 togs ytterligare steg mot att inskränka friheten på internet genom att ”lagen om ett suveränt internet” antogs. Lagen, som ger myndigheterna ännu större möjlighet att totalt begränsa ryska användares möjlighet till ett fritt internet, ses som ett försök till ett system liknande Kinas slutna internet, men experter menar att den kommer att bli svår att implementera.

Lagen som träder i kraft i november motiveras av duman – det ryska parlamentet – som ett svar på USA:s strategi om cybersäkerhet där Ryssland anklagas för att ligga bakom cyberattacker. Enligt organisationen Roskomsvoboda, som tillvaratar ryssarnas digitala rättigheter, är säkerheten bara en förevändning för att ytterligare öka kontrollen över ryska befolkningens kommunikation och inhämtning av information. Roskomsvoboda säger samtidigt att det i praktiken är omöjligt för den ryska regimen att skapa ett system likt det kinesiska då det är mycket svårare att sluta ett öppet system än att som Kina bygga sitt internet som ett slutet system från början. Den nya lagstiftningen har mött kraftig kritik från internationella människorätts- och demokratiorganisationer. Utöver konsekvenserna för det ryska samhället ser man stora risker för att praktiken sprider sig till andra länder som ofta tar efter Rysslands repressiva agerande.

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att stärka friheten på internet i Ryssland. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.7 Propaganda och trollfabriker

I sina försök att sprida den ryska världsbilden till andra länder har Ryssland etablerat flera statliga medier – exempelvis Sputnik och RT (tidigare Russia Today) – som sänder nyheter till utlandet på flera språk. Dessa medier försöker sprida den ryska regimens officiella syn på händelserna i världen. Den ryska regimen har även upprepade gånger anklagats för försök att påverka opinion och valresultat i flera västländer.

I sina påverkansoperationer använder sig regimen av en så kallad trollfabrik under namnet Internet Research Agency (IRA). IRA sprider information med budskap som gynnar den ryska ledningen i sociala medier. Mueller-rapporten konstaterade 2019 att den ryska regeringen genom hackerattacker och påverkansoperationer försökte lägga sig i det amerikanska presidentvalet 2016. 28 ryska medborgare har åtalats för brott som framkommit i rapporten.

Sommaren 2018 rapporterade Dagens Nyheter om hur ryska trollfabriker sprider lögn och propaganda om Sverige. Rapporteringen baserades på ett material bestående av tre miljoner Twitterinlägg, kopplade till över 2 800 trollkonton som sedan stängts av från Twitter. Materialet hade samlats in av forskare vid Clemson University i USA. Bland dem fanns 330 engelskspråkiga användarkonton som hade publicerat omkring 1 920 meddelanden om Sverige. Majoriteten av inläggen handlar om brottslighet, invandring och muslimer. Exempelvis spred över 20 olika trollkonton ett blogginlägg som påstod att en svensk man hade fått böter för att ha ätit bacon framför några kvinnor i slöja. Sanningen var att mannen dömdes för ofredande eftersom han hade följt efter kvinnorna, viftat med bacon framför deras ansikten och sagt att han hatar muslimer.

Den ryska regimens reaktionära och rasistiska agenda är tydlig även i spridningen av propaganda internationellt. Vänsterpartiet menar att denna utveckling måste motarbetas. Den ryska regimens användning av dessa metoder behöver fördömas och lyftas i Sveriges diplomatiska kontakter med den ryska regeringen.

Regeringen bör i kontakter med den ryska regeringen tydligt markera mot de ryska trollfabrikerna och spridandet av propaganda och kräva ett stopp på det statliga stödet till dessa aktiviteter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.8 Religions- och trosfriheten

Trots att Ryssland garanterar religionsfrihet i konstitutionen finns omfattande inskränkningar av den. Religiösa minoriteter trakasseras, förbjuds och beskrivs som extremister samtidigt som lagen om samvetsfrihet och frihet för religiösa föreningar från 1997 ger den rysk-ortodoxa kyrkan en särskild roll. De senaste åren har den rysk-ortodoxa kyrkan fått en allt starkare ställning i landet genom ett nära förhållande till statsmakten. Kyrkan spelar genom sitt ideologiska stöd för att definiera så kallade traditionella värden som framhåller kärnfamiljen och kvinnors roll som mödrar och hustrur en viktig roll i Putins politiska projekt. I dag är minst 255 personer fängslade på grund av religiösa skäl enligt människorättsorganisationen Memorial.

Flera lagändringar har begränsat religions- och trosfriheten. Anti-extremismlagstiftningen är ett exempel. Jehovas Vittnen, med sina 395 lokalorganisationer och över 170 000 medlemmar i landet, är särskilt utsatta. År 2017 förklarades de vara en extremistisk organisation och förbjöds av Högsta domstolen att verka i Ryssland. Den som fortsätter att utöva sin tro riskerar upp till 12 års fängelse. Även vissa muslimska grupper såsom Hizb ut-Tahrir har drabbats av denna lagstiftning.

En annan lagändring som har haft stor effekt är skärpningen av terroristlagstiftningen 2016 som begränsar missionärers verksamhet i Ryssland. Predikan får endast ske inom officiellt registrerade religiösa organisationer och på godkända religiösa platser. Lagstiftningen har fått långtgående konsekvenser genom en väldigt extensiv tolkning. Bland annat har en yogainstruktör i St. Petersburg hotats med åtal efter att ha givit en offentlig föreläsning och ett exemplar av Frälsningsarméns bibel konfiskerades i Vladivostok då den inte var märkt på rätt sätt. Dessutom fick en bloggare en två år och tre månaders villkorlig dom efter att lagt upp en film där han spelade Pokémon Go i en katedral, vilket ansågs ha uppmanat till hat och kränkt troendes känslor.

Vänsterpartiet menar att religions- och trosfriheten, som centrala delar av de mänskliga rättigheterna, måste värnas i fria samhällen.

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att stärka religions- och trosfriheten i Ryssland. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3.9 Urfolk och nationella, etniska och språkliga minoriteter

Omkring en femtedel av befolkningen i Ryssland tillhör olika nationella och etniska grupper. Enligt lag skyddas totalt 40 etniska grupper om sammanlagt 244 000 personer som urfolk. Skyddet för urfolk begränsas dock ofta av regeringsbeslut som rör utvinning av naturresurser i norra Ryssland. År 2009 lanserades en handlingsplan för hållbar utveckling för urfolken. Grupperna har alltså begränsad tillgång till sociala tjänster, utbildning och vård.

Myndigheter tvistar ofta med urfolksgrupperna angående nyttjanderätt av mark och fiske. De ryska urfolkens paraplyorganisation (RAIPON) knöts 2013 närmare statsmakten, och viktiga organisationer som främjar urfolkens rättigheter har stämplats

som ”utländska agenter”. Under 2017 dödades sex personer och ett 60-tal skadades i attacker med rasistiska förtecken, enligt statistik från Sovacentret.

Vänsterpartiet anser att rättigheter för urfolk och nationella, etniska och språkliga minoriteter i Ryssland behöver stärkas.

Regeringen bör som enskilt land såväl som medlem i EU och FN verka för att Ryssland respekterar rättigheterna för landets urfolk och nationella, etniska och språkliga minoriteter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4 Rysslands roll i världspolitiken

Rysslands angrepp på Ukraina och annekteringen av Krim 2014 har varit definierande för landets relationer med omvärlden under de senaste åren och lett till en direkt kris när det gäller relationerna med EU och övriga västvärlden. Ryssland har utestängts från G7, och samarbetet inom Nato-Russia Council har avbrutits. EU och Nato har infört ekonomiska sanktioner mot Ryssland. Ryssland har svarat med att stoppa livsmedelsimport från EU- och Nato-länder, öka sin import från andra länder samt satsa på självförsörjning. Förhandlingarna med EU om en förlängning av samarbetsavtalet som skulle leda till visumfrihet har avbrutits.

Efter annekteringen av Krim förlorade Ryssland rösträtten i Europarådet. År 2017 svarade landet med att sluta betala medlemsavgiften till organisationen och har även hotat att lämna Europarådet. Det skulle ha inneburit att ryska medborgare inte längre kunde vända sig till Europarådet med sina klagomål om kränkningar av deras mänskliga rättigheter. Sommaren 2019 röstade Europarådets parlamentariska församling för att åter välkomna Ryssland som fullvärdig medlem. Vänsterpartiet röstade emot beslutet och kritiserade Socialdemokraterna för att de röstade för detsamma. Vi har också kritiserat regeringen för att den i Europarådets ministerkommitté har röstat för att åter välkomna Ryssland i Europarådet, trots annekteringen av Krim och kriget i östra Ukraina.

I samband med Ukrainakriget inledde Ryssland en intensifiering av sitt propagandakrig mot flera västländer. Nyhetsbyrån Sputnik och tv-kanalen RT (tidigare Russia Today) är numera verksamma i en rad länder och på flera språk. Med cyberkrigföring och så kallade trollfabriker i sociala medier har Ryssland också försökt påverka opinionsbildning och valprocesser i väst, såväl i mindre grannstater som Estland som i USA.

Ryssland har också aktivt försökt öka splittringen inom Europa genom att utveckla kontakter med högerradikala regeringar och partier (som i Ungern och Frankrike). Putin ger också stöd till ett flertal odemokratiska regimer runt om i världen. De nära banden med Lukasjenko i grannlandet Vitryssland hämmar möjligheten till en demokratisk utveckling. Likaså stödet till Maduroregimen i Venezuela.

4.1 Ukraina

Rysslands relationer med Ukraina, efter Sovjetunionens upplösning, reglerades 1997 genom ett vänskapsavtal och ett avtal som gav Ryssland rätt att fortsätta att arrendera en del av den tidigare sovjetiska flottbasen i Sevastopol på Krim. Krimhalvön hade 1954 överförts från den ryska till den ukrainska sovjetrepubliken. Hösten 2013 inleddes en omfattande protesterörelse som reaktion på att Ukrainas Rysslandsvänlige president,

Viktor Janukovyjtj, avvisade ett associationsavtal med EU och ingick ett avtal med Ryssland. Protesterna möttes med brutalt våld och ledde till blodiga sammandrabbningar. I februari 2014 lämnade Janukovyjtj presidentposten och flydde till Ryssland. När en västvänlig regering tog över kallade Ryssland det för en fascistisk kupp och varnade för att det skulle leda till att Nato övertog flottbasen i Sevastopol och att rysktalande i Ukraina skulle förtryckas. Under denna förevändning ockuperade ryska styrkor tillsammans med lokala separatister hela Krim, där cirka 60 procent av befolkningen är rysk. I en hastigt arrangerad folkomröstning, som genomfördes under vapenhot och fördömdes som illegal av omvärlden, röstade 97 procent för självständighet. Därefter anslöts Krim och Sevastopol till ryska federationen. All ukrainsk egendom, inklusive militärbaser, beslagtogs.

För första gången sedan andra världskriget hade en europeisk stat erövrat en del av ett annat land. Reaktionen från omvärlden blev stark och Ryssland anklagades för brott mot folkrätten och en rad internationella avtal. USA och EU införde stegvist skärpta ekonomiska sanktioner mot ryska makthavare och personer på Krim. I september 2019 förlängdes sanktionerna. De gäller nu till mars 2020 och omfattar frysning av tillgångar och reseförbud för 170 personer och 44 enheter.

Efter att Ryssland förstärkte sina militära styrkor på Krim fick landet ett dominerande inflytande över hela Svarta havet. Enligt ett avtal från 2003 skulle kontrollen över Azovska sjön vara delad mellan Ryssland och Ukraina, men Rysslands annektering av Krim ändrade på det. År 2018 byggdes en bro som förbinder Krim med det ryska fastlandet. Därmed skärpte Ryssland också kontrollen över Kertjsundet och den innanför liggande Azovska sjön, och i november 2018 beslagtogs Ryssland tre ukrainska marinfartyg som försökt segla in i Azovska sjön vid Kertjsundet. Ryssland hävdade att fartygen hade kränkt dess territorialvatten och besättningarna fängslades. I samband med erövringen av Krim 2014 utbröt ett uppror i de ryskdominerade provinserna Donetsk och Lugansk i östra Ukraina. Precis som på Krim fick lokala separatister ryskt stöd. I juli sköts ett malaysiskt passagerarplan (MH17) ned. Samtliga 298 ombord omkom. Den internationella kommission som utredde händelsen slog fast att roboten var rysktillverkad och avfyrades från en ramp som hade förts in i Ukraina från Ryssland samma dag.

Efter månader av strider undertecknades i Minsk med västlig medverkan två avtal om vapenstillestånd, i september 2014 respektive februari 2015. Än i dag är läget spänt och strider förekommer. Enligt FN har omkring 13 000 dödsoffer skördats och miljontals människor har flytt till andra delar av Ukraina eller till Ryssland. Rysslands avsikt med stödet till separatisterna är i första hand att förhindra att Ukraina blir medlem i Nato (vilket inte är sannolikt så länge konflikten pågår) och att landet i stället anpassar sig till Ryssland. Ukraina har dock svarat med att fjärma sig alltmer från Ryssland och har till exempel slutit ett associationsavtal med EU. Situationen för dem som bor i Krim och östra Ukraina är svår och osäker.

Vänsterpartiets ställningstagande är tydligt. Rysslands annektering av Krim och aktiva stöd till separatisterna i östra Ukraina strider mot folkrätten. Vi anser att folkrättsbrott bör få konsekvenser och har därför stött sanktionerna mot Ryssland. Vi anser att det var fel av den svenska regeringen att stödja att Ryssland fick tillbaka sin plats i Europarådet. Vi stödjer Ukrainas suveränitet och därför deras rätt att självständigt ta ställning till om man vill närma sig EU, söka medlemskap eller ingå associeringsavtal. Den kritik vi kan ha mot ukrainska regeringar ursäktar inte Rysslands agerande i någon del.

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN stå upp för Ukrainas suveränitet och folkrättens principer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.2 Syrien

Protesterna mot den syriska regimen inleddes i januari 2011. I mitten av mars hade protesterna spridit sig över stora delar av landet, och i de större städerna samlades hundratals människor med krav på president Bashar al-Assads avgång, demokratiska reformer och social rättvisa. Protesterna var breda, folkliga och fredliga men bemöttes med våld och grova övergrepp från regimen.

I slutet av 2011 utbröt väpnade strider mellan regimen och beväpnade grupper inom oppositionen. Striderna har därefter eskalerat och spridit sig till stora delar av landet. Motståndet mot regimen i Damaskus är brett och brokigt. Övergrepp har begåtts av flera av de stridande parterna. USA, Ryssland, Iran, Saudiarabien och Turkiet har alla bidragit till att förvärra konflikten genom att pumpa in stöd till sina respektive allierade i Syrien. Huvudansvaret för det upptrappade våldet vilar dock på regimen genom dess förtryck och brutala svar på oppositionens inledande demonstrationer.

Relationen mellan Ryssland och Syrien sträcker sig tillbaka till sovjettiden. Ryssland har fortfarande en flottbas i Syrien, landets enda i Medelhavet, och Syrien är att betrakta som Rysslands närmaste allierade i Mellanöstern. När inbördeskriget i Syrien bröt ut stödde Ryssland den sittande presidenten Bashar al-Assad.

Vid fem tillfällen har Ryssland använt sin vetorätt i FN:s säkerhetsråd för att blockera resolutioner som riktats mot den syriska regimen. Det har bl.a. handlat om resolutioner om sanktioner avseende produktion och användande av kemiska vapen, fördömanden av den rapporterade användningen av kemiska vapen i staden Khan Shaykhun och krav om att tillåta inspektioner av kemiska vapen.

När de sunnitiska rebellerna inklusive Daeshs styrkor 2015 verkade hota att inta Damaskus, trädde Ryssland in för att rädda Assad med vapenmakt. Det var första gången sedan 1980-talets krig i Afghanistan som Ryssland agerade utanför det dåvarande Sovjetunionens territorium. Ryssland sände krigsfartyg till flottbasen, upprättade en flygbas nära Latakia vid kusten och bombade närliggande rebellfästen utan större hänsyn till civila offer i sjukhus och hjälpkonvojer. Däremot gjordes få insatser i östra Syrien mot IS, som framhållits som det främsta terrorhotet. Det ryska flyget i samverkan med iranska markstyrkor har varit avgörande i al-Assadregimens ambitioner att krossa allt motstånd i landet.

Sverige ska verka för att de krigsförbrytelser som har begåtts under kriget i Syrien utreds av Internationella brottmålsdomstolen (ICC), eller en annan lämplig rättskipningsprocess, oavsett vilken gruppering som misstänks ha begått övergreppen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Den 3 maj 2016 antog FN:s säkerhetsråd resolution 2286 om vikten av att skydda hälso- och sjukvård i konflikter, som även explicit nämner vikten av oberoende och opartiska utredningar av eventuella attacker. Vänsterpartiet menar att omvärlden måste göra mer för att skydda hälso- och sjukvård i konflikter.

Sverige bör som enskilt land, såväl som medlem i EU och FN, verka för att de stridande parterna ska respektera folkrätten, upphöra med attacker på civila aktörer och tillåta införsel av humanitär hjälp till civilbefolkningen. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.3 Västra Balkan

Västra Balkan befinner sig i dag i en dragkamp mellan Ryssland å ena sidan och EU och Nato å andra sidan. Vi har sett och ser liknande situationer i flera av de länder som var en del av antingen Sovjetunionen eller dess intressesfär, ofta med destruktiva förlopp och olyckliga utgångar.

Av de sju länder som var del av Jugoslavien är Slovenien och Kroatien i dag medlemmar i både EU och Nato. Montenegro är medlem i Nato och Bosnien-Hercegovina och Nordmakedonien har inlett processer för att bli medlemmar. Bosnien-Hercegovina, Nordmakedonien, Serbien, Montenegro och Kosovo har ansökt om medlemskap i EU. Grannlandet Albanien är medlem i Nato och har ansökt om medlemskap i EU.

Ryssland vill hålla såväl EU som Nato borta från regionen, till förmån för en egen starkare närvaro genom långsiktiga energiavtal och direktinvesteringar. På senare år har man ökat sitt inflytande på västra Balkan. Genom att skicka korrespondenter för den statliga nyhetsbyrån Sputniks räkning, som servar nyhetsredaktionerna i exempelvis Serbien och Montenegro, försöker man påverka opinionen i länderna. Ländernas styrande eliter har utnyttjat såväl EU som USA och Ryssland för att få olika typer av stöd. Genom denna dragkamp – som används som politiskt slagträ i de inhemska debatterna – osynliggörs och underblåses de grundläggande problemen i regionen, som fattigdom, stora inkomstklyftor och organiserad brottslighet. I slutändan är det befolkningen i länderna på västra Balkan som drabbas.

Sveriges stöd till västra Balkan kanaliseras genom den resultatstrategi för Sveriges reformsamarbete med Östeuropa, Västra Balkan och Turkiet som gäller mellan 2014 och 2020. I den prioriteras tre områden avseende västra Balkan. Dessa är 1) Ökad ekonomisk integrering med EU och marknadsekonomisk utveckling, 2) Stärkt demokrati, ökad respekt för mänskliga rättigheter och en mer utvecklad rättsstat samt 3) Förbättrad miljö och begränsad klimatpåverkan och stärkt motståndskraft mot miljöpåverkan och klimatförändringar.

Vänsterpartiet menar att EU bör fokusera på att stärka den demokratiska utvecklingen, respekten för mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning, ökad jämlikhet samt klimat- och miljöfrågor på västra Balkan framför att motverka ryskt inflytande. Civilsamhället bör spela en framträdande roll i detta arbete.

Regeringen bör i kommande uppdatering av strategin som rör reformsamarbetet med västra Balkan prioritera mänskliga rättigheter, fattigdomsbekämpning, ökad jämlikhet samt klimat- och miljöfrågor. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

4.4 Baltikum

Efter Sovjetunionens fall stöttade Ryssland de ryska minoriteterna i de stater som motsatte sig rysk kontroll, till exempel baltstaterna. Stödet kom i form av pengar, ryska pass och propagandamedel. Gränsdragningen mellan baltstaterna och Ryssland löstes i stort sett på 1990-talet. Estlands och Lettlands vägran att automatiskt ge sina rysktalande invånare medborgarskap komplicerar dock fortfarande relationerna. Samtidigt kritiserar baltstaterna Rysslands vägran att erkänna att de ockuperades av Sovjetunionen under och efter andra världskriget.

Regeringen bör inom ramen för samarbetet inom Östersjöregionen främja såväl förbättrade relationer mellan baltstaterna och Ryssland som relationerna mellan baltiska

folkgrupper och ryska minoriteter i Baltikum. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Baltstaterna gick med i både EU och Nato 2004. Deras ekonomiska beroende av Ryssland är numera obetydligt. Ryssland försöker samtidigt minska sitt beroende av transporter genom Baltikum. Även i Baltikum är ryska påverkansoperationer ett problem och relationerna mellan Ryssland och baltstaterna är fortsatt ansträngda.

Vänsterpartiet anser att Sverige i samarbetet inom Östersjöregionen spelar en viktig roll för utvecklingen i regionen och att Sverige utöver de redan prioriterade områdena demokratisk utveckling, respekt för mänskliga rättigheter samt miljö- och klimatfrågor även bör verka för att stärka ländernas motståndskraft mot ryska påverkansoperationer. Detta kan exempelvis ske genom kunskapsutbyten, som även stärker den svenska förmågan på området.

Regeringen bör inom ramen för samarbetet inom Östersjöregionen verka för att stärka de baltiska staternas motståndskraft mot ryska påverkansoperationer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom.

4.5 Georgien

Efter den så kallade Rosenrevolutionen 2004 i Georgien fick landet en ny ledning som strävade efter medlemskap i EU och Nato. Detta oroade Ryssland som svarade med att öka stödet för de grupper som kämpade för att de georgiska regionerna Sydossetien och Abchazien skulle bli självständiga. Syftet med stödet var att förstärka de interna konflikterna i landet och på så vis försvaga Georgiens chanser till medlemskap i EU och Nato.

Efter utbrytningsförsök på 1990-talet hade ryska fredsbevarande styrkor placerats ut i Abchazien och Sydossetien. Invånarna där hade också erbjudits ryskt medborgarskap. När Georgien i augusti 2008 försökte ta militär kontroll över Sydossetien, slog Ryssland genast tillbaka med motiveringen att ryska landsmän hotades av folkmord. Ryssland ockuperade både Sydossetien och Abchazien och andra delar av Georgien tills kriget kunde avslutas fem dagar senare genom medling av EU.

Efter kriget erkände Moskva Abchazien och Sydossetien som självständiga stater, vilket inga väststater eller ens några andra OSS-stater (de tidigare sovjetrepublikerna, förutom baltstaterna) gjorde. Ryssland ingick militära allianser med utbrytarrepublikerna. Ryska militärbaser upprättades och ryska soldater övertog gränsbevakningen mot Georgien. Ryssland kontrollerar helt dessa utbrytarstater, och befolkningen på båda sidor om gränsen lever under mycket svåra förhållanden på grund av den ryska ockupationen.

Vänsterpartiet ser med stor oro på Rysslands agerande gentemot flera av sina grannländer. Särskilt utsatta är de forna sovjetstaterna då den ryska nationalismen är på fram-marsch.

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN stå upp för Georgiens suveränitet och folkrättens principer. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

5 Sveriges relationer med Ryssland

Ryssland är en stormakt och ett grannland. Landets politik och agerande har konsekvenser för Sverige, och vi behöver därför ha fungerande diplomatiska relationer med

Ryssland. Det betyder inte att vi ska avhålla oss från att kritisera Rysslands agerande när det är befogat. Tvärtom måste fungerande relationer bygga på uppriktighet, konsekvens och tydlighet.

Vänsterpartiet vill se ett starkare och tydligare fokus på det mellanfolkliga utbytet med Ryssland. Trots vår geografiska närhet till Ryssland är det mellanfolkliga utbytet förhållandevis litet. Det är inom det ryska civilsamhället som vi kan se hopp om en förändring av den ryska politiken. Stöd till civilsamhället är den mest framkomliga vägen för att nå en förändring.

5.1 Politiska relationer

Folkrätten utgör ett fundament för Sveriges säkerhet. Börjar folkrätten urholkas försvåras våra möjligheter att värna vårt lands territorium och säkerhet. Vänsterpartiet är glasklart; Sverige måste vara en konsekvent försvarare av folkrätten – oavsett var folkrätten har brutits, oavsett vem som har brutit mot den och oavsett med vilka motiv som den har brutits. Folkrättsbrott måste få konsekvenser.

Vi ser hur respekten för folkrätten nu undergrävs i Europa genom Rysslands agerande. Rysslands annektering av Krim och agerande i östra Ukraina strider tydligt mot folkrätten. För detta finns inga ursäkter eller förmildrande omständigheter.

Värnande av demokratin och respekten för de mänskliga rättigheterna utgör på samma sätt fundament för alla människors säkerhet. Därför måste vi vara konsekventa i våra fördömanden av de inskränkningar av demokratin och kränkningar av de mänskliga rättigheterna samt de brott mot folkrätten som den ryska regimen återkommande gör sig skyldig till, oavsett om det sker i eller utanför landets gränser.

Vänsterpartiet menar att Sveriges regering i samtliga relationer med Ryssland tydligt och konsekvent bör adressera landets brister avseende demokrati, folkrätten och de mänskliga rättigheterna, såväl som landets aggressiva utrikespolitik.

Den svenska regeringen ska i varje form av kontakt med sin ryska motsvarighet ta upp landets demokratiska brister, folkrättsbrott och kränkningar av mänskliga rättigheter. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Arktis spelar en central roll i den pågående klimatförändringen. De smältande isarna är en konsekvens av klimatförändringen och kan få förödande effekter för miljön och klimatet på jorden. Klimatförändringen öppnar samtidigt för utökad utvinning av de naturresurser som gömmer sig under isarna, och det skulle leda till ännu snabbare klimatförändringar om utvinning av dem tillåts. Sverige är tillsammans med de övriga nordiska länderna, Kanada, USA och Ryssland medlemmar i Arktiska rådet. I Arktiska rådet är urfolken i regionen också representerade. Regeringen avser att återkomma med en uppdaterad Arktisstrategi inom kort. Vänsterpartiet kommer då att presentera våra förslag för att möta utmaningarna i Arktis.

5.2 Mellanfolkligt utbyte

Det svenska ekonomiska demokratistödet till Ryssland inleddes direkt efter Sovjetunionens fall 1991. Syftet med stödet var att hjälpa Ryssland i omvandlingen till en demokratisk marknadsekonomi och integrering i det europeiska samarbetet. Ett av huvudmålen var att ”främja en säkerhetsgemenskap” och att ”fördjupa demokratins kultur”.

Till en början kanaliserades delar av demokratistödet till projekt där ryska myndigheter var involverade, då det fanns en uttalad vilja från Rysslands politiska ledarskap att reformera landet i demokratisk riktning. När den politiska situationen förändrades fick också stödet en annan karaktär. I dag går stödet till de organisationer som utgör en motkraft till den auktoritära regimen – organisationer som verkar under mycket svåra förutsättningar i dagens Ryssland och har stora behov av internationellt stöd.

Det svenska demokratistödet var som störst mellan 2004 och 2006, då det uppgick till omkring 100 miljoner kronor per år. Sedan dess har det skett en ganska dramatisk minskning, trots att behoven har ökat under denna period då den ryska regimen gått allt hårdare åt landets demokratirörelse. Som lägst låg stödet på 13 miljoner kronor per år för att sedan öka till ungefär 57 miljoner per år 2014.

Den svenska regeringen antog 2014 en strategi för stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland. Strategin avser perioden 2014–2018, under vilken 360 miljoner kronor avsattes. I Sidas regleringsbrev för 2019 står att strategin ”förlängs att gälla t.o.m. den 31 december 2019 eller till dess regeringen fattat beslut om ny strategi.” Under hösten 2019 pågår arbete med att ta fram en ny strategi. Inom ramen för den Östersjöstrategi för 2016–2020 som antogs 2016 och implementeras av Svenska Institutet ger Sverige ytterligare stöd till Ryssland. Dessutom stödjer EU det ryska civilsamhället med 3 miljoner euro årligen genom The European Instrument for Democracy and Human Rights.

Om demokratistödet till Ryssland ses som en del av politiken för att värna den svenska säkerheten, vilket är en del av motiveringen bakom stödet, bör noteras att de resurser som satsas på demokratifrämjande insatser i Ryssland utgör en försvinnande liten andel av det totala belopp som satsas på att värna Sveriges säkerhet.

I takt med att den ryska regimen har gått allt hårdare åt civilsamhället i landet har det blivit svårare för landets organisationer att ta emot stöd utifrån. Genom flera lagändringar – framför allt den så kallade agentlagen och lagen om ”oönskade utländska organisationer” som antogs våren 2015 – har situationen blivit allt svårare. Lagen om ”oönskade utländska organisationer” tar sikte på utländska och internationella icke-statliga organisationer som anses ”hota Rysslands försvarsförmåga eller säkerhet, författning och samhällsordning”. Av lagstiftning framgår dock inte hur de utländska organisationerna ska bedömas; det avgörs i stället direkt av landets riksåklagare i samråd med utrikesdepartementet. Någon motivering till besluten behöver inte heller ges.

En utländsk organisation som stämplas som oönskad i enlighet med lagen blir helt blockerad från att verka i Ryssland. Ryska banker och andra finansiella institutioner får inte genomföra transaktioner där organisationen är inblandad. Lagen är så vagt formulerad att i princip allt samröre, inkluderat informationsutbyte eller upprätthållande av kontakter, med en oönskad organisation kan leda till böter och i värsta fall fängelse.

Agentlagen och lagen om oönskade organisationer har försvårat verksamheten för den ryska demokratirörelsen och civilsamhället i stort och gjort det riskfyllt att ta emot finansiellt stöd från utlandet. Det är dock inte omöjligt. Ryska människorättsförsvarare har lyckats hitta praktiska lösningar för att komma runt svårigheterna.

Lagstiftningarna bryter mot såväl Europakonventionen som fler FN-resolutioner som garanterar föreningsfriheten och slår fast rätten för människorättsförsvarare att söka utländsk finansiering utan att drabbas av repressalier eller diskriminering. Vänsterpartiet menar att det är av största vikt att Sverige i alla lägen står upp för människorättsförsvarares rättigheter att söka och få finansiering för sitt arbete.

Sverige ska som enskilt land såväl som medlem i EU och FN konsekvent försvara människorättsförsvarares rättigheter att söka och få finansiering enligt internationella konventioner. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

Stödet till den ryska demokrati- och människorättsrörelsen är viktigt för kampen för bättre levnadsvillkor för en stor del av den ryska befolkningen som drabbas av regimen repression. Dessa rörelser utgör också en del av den opposition som förespråkar en annan utrikespolitik, som skulle leda till ökad stabilitet i närregionen. Att ge stöd till dessa rörelser är viktigt av flera anledningar, inte minst för att visa den ryska regimen att vi inte accepterar sättet den agerar på. Vänsterpartiet vill öka det stöd till det ryska civilsamhället som ges genom strategin för stöd till demokrati, mänskliga rättigheter och miljö i Ryssland. Stödet ska öka under mandatperioden och åtminstone nå upp till de nivåer som gällde när det var som mest omfattande. Förslagen på ökning preciseras i Vänsterpartiets utgiftsområdesmotion för utgiftsområde 5 Internationell samverkan.

Jonas Sjöstedt (V)

Jens Holm (V)

Birger Lahti (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Håkan Svenneling (V)

Maj Karlsson (V)

Karin Rågsjö (V)

Linda Westerlund Snecker (V)